

Závěr

Měnová reforma z roku 1953 v Československu měla význam hned v několika rovinách.

Co se týče hospodářské roviny, na většinu národa dopadla reforma velice tvrdě. Lidé přišli o své mnohaleté úspory, reformu chápali jako krádež svých poctivě vydělaných peněz. Na tom nic nezměnila ani propaganda, která hlásala, že postižené jsou především „kapitalistické živly a spekulanti“. Byla podlomena důvěra v peněžní vklady ve spořitelnách i v institut životního pojištění. Občané se dostávali do problémů s placením nájemného, ve složité situaci se ocitli také ti, kteří stavěli rodinný dům, propadla se i výstavba nových družstevních bytů – to vše v době nedostatku bytových prostor. Dále byl odstraněn lístkový systém a spotřebitel tak již byl při svých nákupech teoreticky omezen jenom výší svých příjmů. Nicméně cena základních potravin na čtyři týdny pro dospělého člověka byla téměř dvaapůlkrát vyšší než cena na bývalém vázaném trhu přepočtená na nové peníze. Toto všeobecné zdražení a snížení životní úrovně občanů se režim snažil kompenzovat několikerým snížením maloobchodních cen. Tyto kroky ale nevyplývaly z růstu efektivnosti ekonomiky, nýbrž byly hrazeny z rezerv, které se vytvořily díky měnové reformě. Rezervy však byly brzy vyčerpány a již v roce 1955 došlo ke zdražení některého zboží. Nepodařilo se ani překonat problémy v zásobování, a tak mnoho druhů zboží zůstalo nadále v kategorii tzv. úzkoprofilových, což nahrávalo stínové ekonomice (tento stav v menší či větší míře přetrvával až do listopadu 1989). V tíživé finanční situaci se ocitli také starobní a invalidní důchodci, kteří přišli o vedlejší příjmy z vázaných vkladů a životních pojistek. Největší reformou postiženou skupinou obyvatel bylo dělnictvo, proto se také nedostavil plánovaný vzestup pracovní morálky a výkonů.

Měnová reforma nicméně byla nutnou podmínkou pro pokračující extenzivní rozvoj těžkého průmyslu, umožnila v následujících letech zvýšení investic do tohoto sektoru. Dále se všeobecně předpokládalo, že se podaří odstranit problém zadlužování podniků, míra zadlužení ale v průběhu dalších let prudce vzrostla. Bankrot byl z politických důvodů nemyslitelný, a tak SBČS poskytovala úvěry i naprosto předluženým podnikům, které tak nebyly nuceny napravit chyby ve své činnosti a nadále hospodařily neefektivně. O kondici československého hospodářství hovoří i fakt, že plánovaná sedmiletka na roky 1954–1960 byla zrušena a hospodářství se v letech 1954 a 1955 řídilo dvěma jednoletými plány. Další pětiletý plán byl schválen až v roce 1958, tedy ve třetím roce svého průběhu. Předpokládaných dlouhodobých

ekonomických efektů měnové reformy se nepodařilo dosáhnout. Systém centrálně-plánovaného hospodářství byl dlouhodobě neudržitelný, což se naplno projevilo na sklonku osmdesátých let dvacátého století.

Z mezinárodního hlediska reforma umožnila totální transformaci československé ekonomiky na tzv. socialistický sovětský model a její plné podřízení požadavkům Rady vzájemné hospodářské pomoci. Tento systém a nové řízení peněžní politiky nemohly převzít nic z dřívějšího uspořádání, protože šlo o diametrální rozdíly. Bylo nutné zlikvidovat všechno minulé, a to i celé dosavadní peněžní hospodářství. Měna i celá ekonomika se ocitly v mezinárodní izolaci, o čemž svědčí i ukončení členství Československa v Mezinárodním měnovém fondu v roce 1954.

Měnová reforma z roku 1953 měla také nepochybně velký význam politický. Pomohla upevnit moc Komunistické straně, znehodnotila úpory ideovým nepřítelům. Soukromě hospodařící zemědělci byli kvůli nedostatku provozního kapitálu nuceni vstoupit do JZD, podobný osud potkal i zbytky živnostníků. Samotná KSČ prošla na všech úrovních rozsáhlými čistkami, které „odstranily“ členy, jež neprojevíli dostatečné nadšení s prováděnými změnami. Komunistická strana se také musela poprvé od února 1948 vypořádat s masovějšími projevy nespokojenosti obyvatel, které ovšem nemohly nijak vážněji ohrozit nastolený politický kurz. Protesty byly neorganizované, spontánní, nepřipojila se k nim mlčící většina obyvatel. Snad s výjimkou Plzně a několika málo dalších protestů nezaznívaly jasné politické požadavky, většinou šlo pouze o nesouhlas s dílčími aspekty reformy (s vyplácením záloh, prémieí atd.). Občané Československa rezignovali na možnost jakékoliv změny systému. Stávky a demonstrace také přinesly cenné zkušenosti pro Státní bezpečnost, na jejich základě byly vypracovány detailní postupy pro likvidaci případných dalších spontánních akcí občanů.

Tato kapitola dějin měla být zapomenuta, učebnice a jiná literatura se o měnové reformě v podstatě nezmiňovaly, maximálně v souvislosti s odstraněním vázaného trhu. Nicméně tyto události zůstaly zakořeněny hluboko v podvědomí obyvatelstva – v průběhu dalších 36 let komunistické nadvlády se vyskytla nejedna fáma o přípravě další měnové reformy, což vedlo k nesčetným nákupním horečkám.

Měnovou reformou byl přechod k plánovanému hospodářství fakticky završen. V žádné demokratické společnosti, by nemohla být tak závažná akce realizována takovým způsobem – v nejpřísnějším utajení, po předchozí dezinformační kampani, s naprostou lhostejností

k názorům občanů. Něco takového mohl uskutečnit pouze režim, který si byl naprosto jistý svou absolutní mocí, která pramenila především z propracovaného represivního aparátu.